

SUSANNA RAFART

Esriptora

L'ÀLGID FUROR: JOAN MARAGALL A TRAVÉS LA POESIA DE NARCÍS COMADIRA, FRANCESC PARCERISAS I JOAN MARGARIT

Cal figurar-se aquelles fesomies amb el moviment de la vida, ara ombrejades per un vel de reserva, ara dolçament avalotades per una inspiració corprenedora, ara auietades per una meditació profunda... En Maragall era més ànima que cos. La seva faç, d'una brunesa clara, amb qualsevulga emoció s'acoloria d'una vermellor quasi lluminosa, com d'aurora que envaeix un cel pàl·lid; i això, unit a la resplendor dels ulls i a l'exhalació fulgurosa del somriure, li comunicava una mena de transparència que acusava una faró interna; i es diria que a través de la matèria tènue es dilatava enfora l'oratjós esperit. Així, tot transparent, tot esplendorós i falaguer, el vèiem aparèixer els seus amics i no podíem dubtar de la joia que li inspirava la nostra presència.

Josep Pla reproduïx aquestes paraules de Ruyra en el llibre *Joan Maragall*, que publicà el 1984. L'escriptor assenyalava expressament la intensitat del personatge, allò que hi ha darrere el rostre; o directament la intensitat de la imaginació que, ja sigui en un sentit colèric o inspirador, porta la contenció del poeta a les falses planures de les calmes intocades. Vegem com el descriu Narcís Comadira força anys després, al volum *El verd jardí* (1972):

«Joan Maragall baixa a prendre el te»

Els amics ja fa estona que hi són.

La família ben aplegada.

Les minyones, callades, polides.

La tetera, de plata, fumeja.

Parlen poc, només coses corrents

per distreure una mica l'estona.

En el fons tots esperen que baixi,

consirós, de la torre, el poeta.

Tot és fosc, quan és hora sospira:
apenat diu adéu a les Muses.
Després desa la ploma, s'aixeca.
Amb tristesa s'atansa a la porta.

Tot és fosc i per l'ull de l'escala
una feble remor de conversa
el retorna a la terra. Respira
l'oloreta que fan les torrades.

Pas a pas, amb la mà a la barana,
va baixant dins un núvol de glòria:
cada vespre, fidels, el segueixen
els espectres dels seus personatges.

Quan arriba a la sala se'l miren
tots els ulls. Ell es mira la dona.
No diu res. Fins al cap d'una estona
no recorda el somriure i parla.

Ambdós retrats tenen una cosa en comú: la preocupació d'altres artistes o escriptors per descriure la normalitat de la vida del poeta. És possible que aquesta necessitat de presentar-lo tan materialment tingui a veure amb el conflicte entre vida i literatura que sempre és en la seva obra, i també amb una segona dada, la constància amb què la seva figura es manté al llarg de generacions de creadors com a nom central. Maragall és un poeta de la vida, un poeta que estima la vida i potser aquest tret també el comparteixen els nostres contemporanis.

Per què l'«àlgid furor» amb què titulàvem aquestes ratlles? La poesia de Maragall té una inspiració constant, parteix d'una normalitat que ell mateix s'inventa i «diu» necessàriament allò que cal. No debades els ulls, el fulgor, la faró, la mirada han estat destacats en aquests retrats. L'important de Maragall és que dels cims no en fa foguera ni tempesta: hi arriba i punt.

Joan Margarit, Francesc Parcerisas, Narcís Comadira són poetes d'estètiques i tendències distintes. Què provoca que la poesia de Joan Maragall segueixi sent irredimiblement necessària, contundent, arrapada al pols de la tradició sense parèntesis ni pauses?

En un assaig sobre Mantegna, Jose Saramago fa aquesta reflexió:

Élie Faure deia un dia que els pintors primitius posaven sempre en les seves obres tot allò que sabien. En la seva pintura, Mantegna no només va posar-hi tot allò que sabia, sinó també allò que definitivament era: un home sencer en la seva duresa i en la seva sensibilitat, com una pedra que fos capaç de plorar.

Crec que aquesta aproximació és vàlida per al nostre poeta: tot allò que era, l'home que era ha quedat en l'obra i aquesta duresa, aquesta sincera incomoditat és el que el fa perdurable.

Tots, em penso, ens hem de formular preguntes sobre la nostra tradició immediata. Quan ho fem trobem la presència de Joan Maragall. Tal vegada hem d'abordar una qüestió que en conté dues: en quin moment de la nostra trajectòria ens ha influït Maragall i com es pot considerar aquesta influència conscientment continuada al llarg dels anys en l'obra dels coetanis.

Per apuntar un segon tema de reflexió, m'agradaria començar amb un poema de Joan Margarit, amb un títol ja *per se* programàtic:

«Poètica»

Perseguint la bellesa estaràs sol,
perquè, en trobar-la, s'esvaeix i deixa
la seva pols de papallona als dits.
I tornaràs a percaçar l'esclat
que saps dins teu, talment el llamp
que en un instant et mostra,
fins al llunyà horitzó, la realitat.

(*Edat roja*, 1990)

Llegim bellesa contra realitat. Penso que el que hem de debatre és la modernitat del llegat maragallian. És cert que les poètiques formulades pels autors que tenim són ben diferenciades, així com les d'aquells que no hi són presents però que formen part del corpus actual. En tots els casos i per distància que hi hagi entre ells, s'ha invocat la veu de Maragall. No podem negar, doncs, que el poeta, tot i no ser un autor de masses –però tampoc de minories–, és a l'ull de qualsevol travessia poètica catalana.

Per altra part, si ho confirmem, ens hem de preguntar si deu ser per la modernitat de la seva proposta que la continuïtat de la poesia maragalliana és tan rellevant. Què el fa modern? Quines altres característiques podríem definir com a claus per poder certificar aquesta idea? El Maragall de Josep Pla és vist *sub specie modernitatis* perquè «Maragall trenca una tradició –la tradició de la decadència– i inaugura un temps nou». Escriu perquè té alguna cosa a dir, no per patriotisme, ni per consciència de llengua. Pla sosté aquest punt de vista i aquesta és la normalitat de Maragall: actuar no com si, sinó perquè. Als cent anys de la seva mort, es manté aquest punt de vista? Escrivim com i cap a on? O per reblar-ho més encara: quins trets de modernitat considerem que té Maragall que el fan imprescindible

en tota aventura poètica posterior? Ho validem amb un text de Parcerisas tret del seu *Discurs sobre les matèries terrestres (1966-71)*:

«Paisatge interior»

Primer miro els paisatges
i trio un redol d'arbres
que sembla fugir del bosc,
o un puig que enarbora,
solitari, tota la solitud
del pla que domina.
I llavors em miro a mi mateix,
no exempt de comprensió,
i torno als homes.

Per dir-ho en paraules assimilables a l'article de Narcís Comadira inclòs en el volum *L'ànima dels poetes*, si els ametllers són la pasta espessa dels nostres massapans gastronòmics, Maragall és la massa espessa de la nostra poesia contemporània. No és possible contemplar els ametllers sense pensar en Maragall, certament:

Fa uns pocs dies, sobreixint d'una tanca d'una torreta del Putxet –de les poques que hi queden–, em va sorprendre un ametller florit. Nítid en les seves blondes rosades, semblava ingràvid: una massa esponjosa de no-res alat, lleugeríssima, levitant per una màgia incomprendible. Vaig pensar que aquella Barcelona de Maragall havia durat poc més d'un segle (o la de Carner, que també canta la lletania dels ametllers perduts per Sarrià). Aquell solitari ametller del Putxet n'era l'última traça. Les coses passen amb una incontenible fugacitat i la florida dels ametllers bé en podria ser el símbol. La ciutat ha crescut i els ametllers s'han retirat als petits hortets aprofitats d'aquelles zones de ningú, entre el suburbi i el camp, i n'hi ha algun que treu el nas, extraviat, als talussos dels trens de rodalies. I, és clar, els poetes d'ara no estan pels ametllers. La ciutat i les seves angoixes els semblen molt més importants. Són els signes del temps.

No prové, tanmateix, la modernitat de Maragall de l'observació directa dels signes del seu temps? És cert que poetes com David Castillo no anirien a buscar aquest objecte immediat, tal com ens diu Francesc Parcerisas: potser Castillo es preguntarà per un altre tipus de frontera, però segurament si no existís aquesta fina ratlla de neu traçada per Maragall dalt d'un ametller, no miraríem les proves del nostre temps amb els ulls d'aquell àlgid furor que comentàvem.

Pel que fa a aquest darrer punt, el que jo considero en la veu de Maragall és la naturalitat del sedàs pel qual ha passat altres poetes importants, el fet de parlar en la llengua dels contemporanis i preveure la força del missatge directe, però també l'ambígua presència de les seves posicions que el fan ple de dobles sentits. En una certa manera, crec que el seu procés poètic equival al d'un Cavalcanti en

les lletres europees del passat: una veu que pot ser escoltada en tots els temps perquè en ella hi ha encriptada una clara unió entre el sentiment, la seducció i la llengua. També hi ha consciència d'això. Consciència de comunicabilitat i pluralitat de sentits de forta funció s'gnica. Un cas molt clar d'això em sembla el poema que inicia la secció «Claror», «Les minves del gener»: comença com un llarg poema bíblic sobre la comunió entre un home i una dona, esdevé aviat el contracant del *Càntic dels Càntics* a favor de la toponímia cultural i acaba amb una afirmació nietzschiana: què podem pensar del sentiment del paisatge maragallà? Potser que forma part d'un procés d'activació de pensament i d'acció pel que fa a la veu col·lectiva, i de contemplació i inacció pel que fa a la veu individual. El mateix ens trobem quan el poeta vol baixar dels cims per creuar-se amb les tenebres que s'alcen a «Pirinenques»:

al baixar de l'altura tot corprès,
 creuar-me amb les tenebres que s'hi alcen.

Però l'important no és l'anècdota, tot i que el personatge ja ha crescut també com a element s'gnic, sinó aquest traspasar la natura, aquest procés de transformació o renovació que es va a cercar deliberadament, perquè Maragall cerca deliberadament la natura, és conscient d'un acte de conquesta, de polir alguna cosa preexistent que només es desferma amb aquest contacte. Un dels indicadors de proximitat amb els poetes del present és la confirmació de la plenitud. En la poesia de Maragall, aquesta passa per la natura, però el sentiment és el mateix. Està inspirat en la resolució. I de resolució en parlen explícitament Margarit, Comadira i Parcerisas. Aquest darrer ha reflexionat molt sobre la recepció dels llibres dels seus contemporanis. En el volum *L'objecte immediat* s'apleguen nombrosos judicis de veus poètiques que amb més o menys continuïtat han sobreviscut al temps. I la presència de Maragall queda confirmada en els testimonis de la poesia actual: el cant, la reflexió i el temps, si bé reformulats novament sota les perspectives d'una nova modernitat.

Text llegit el dia 28 de setembre de 2011, al Paranimf de la Universitat de Barcelona, com a presentació de la taula rodona «El Maragall dels poetes» dins la programació del I Congrés Internacional Joan Maragall.